

Ἡ Σταυρὸς

Πρωτοπρ. Ἀλεξάνδρου Σμέμαν

Ἀπὸ τὸ φῶς τῆς Μεγάλης Πέμπτης –μὲ τὸ Μυστικὸ Δεῖπνο: τὴν παράδοση τοῦ Μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας– μπαίνουμε στὸ σκοτάδι τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς, στὴν ἡμέρα δηλαδὴ τοῦ Πάθους τοῦ Κυρίου, τοῦ θανάτου καὶ τῆς Ταφῆς Του. Στὴν πρώτη Ἐκκλησία αὐτὴ ἡ ἡμέρα, ἡ Μεγάλη Παρασκευή, ὀνομαζόταν «Πάσχα τοῦ Σταυροῦ». Πραγματικά, αὐτὴ ἡ ἡμέρα, εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς Διάβασης, τοῦ Περάσματος, τοῦ ὁποίου τὸ βαθύτερο νόημα θὰ μᾶς ἀποκαλυφθεῖ σιγὰ-σιγὰ, πρῶτα στὴ θαυμαστὴ ἡσυχία τοῦ Μεγάλου καὶ Εὐλογημένου Σαββάτου καὶ ὕστερα, στὴ χαρὰ τῆς Ἀναστάσιμης Ἡμέρας.

Ἄς δοῦμε πρῶτα τὶ εἶναι αὐτὸ τὸ Σκοτάδι. Θὰ πρέπει νὰ καταλάβουμε ὅτι τὸ σκοτάδι τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς δέν εἶναι ἀπλὰ καὶ μόνο συμβολικὸ ἢ ἀντικείμενο ἀνάμνησης. Πολὺ συχνά, ὅταν συμμετέχουμε στὶς ὁμορφες καὶ κατανυκτικὲς ἀκολουθίες αὐτῆς τῆς ἡμέρας, νιώθουμε τὴν ἐπιβλητικὴ θλίψη πού τίς διακατέχει, ἀλλὰ ταυτόχρονα βιώνουμε καὶ κάποιο αἶσθημα αὐτοθουμασμοῦ καὶ αὐτοδικαίωσης.

Πρὶν ἀπὸ δύο χιλιάδες χρόνια κάποιοι «κακοὶ» ἄνθρωποι θανάτωσαν τὸν Χριστό. Σήμερα ἐμεῖς, οἱ «καλοὶ» Χριστιανοὶ, στολίζουμε πολυτελεῖς Ἐπιταφίους στὶς Ἐκκλησίες μας! Δέν εἶναι αὐτὸ τρανὸ σημάδι τῆς «καλοσύνης μας;»... Ναί, ἀλλὰ ἡ Μεγάλη Παρασκευὴ δέν ἀσχολεῖται ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο μὲ τὸ παρελθόν. Δέν εἶναι μία ἀπλὴ ἀνάμνηση γεγονότων, ἀλλὰ εἶναι ἡμέρα πού

ἀποκαλύπτεται ἡ Ἄμαρτία καὶ τὸ Κακὸν, ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποία ἡ Ἐκκλησία μᾶς καλεῖ ν' ἀναγνωρίσουμε τὴν τραγικὴν πραγματικότητά τους καὶ τὴν δύναμή τους στὸν «κόσμο τοῦτο». Γιατὶ ἡ Ἄμαρτία καὶ τὸ Κακὸν δὲν ἐξαφανίστηκαν, ἀλλὰ ἀντίθετα, ἀποτελοῦν ἀκόμα τὸ βασικὸν νόμο τοῦ κόσμου καὶ τῆς ζωῆς μας.

Ἀλλὰ μήπως καὶ μεῖς, οἱ αὐτοκαλούμενοι Χριστιανοί, συχνὰ δὲν ἔχουμε τὴν λογικὴν τοῦ κακοῦ πού εἶχαν οἱ Ἀρχιερεῖς τῶν Ἑβραίων, ὁ Πόντιος Πιλάτος, οἱ Ῥωμαῖοι στρατιῶτες καὶ ὅλο ἐκεῖνο τὸ πλῆθος πού μισοῦσε, βασάνιζε καὶ φόνευε τὸν Χριστό; Ποιὰ στάση θὰ κρατούσαμε ἄραγε ἂν ζούσαμε στὰ Ἱεροσόλυμα τὴν ἐποχὴ τοῦ Πιλάτου; Αὕτῃ εἶναι μία ἐρώτησις πού ἀπευθύνεται στὸν καθένα μας μέσα ἀπὸ τὶς λέξεις τῶν ὕμνων τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς. Τούτῃ ἡ ἡμέρα εἶναι πραγματικὰ ἡ «ἡμέρα τοῦ κόσμου τούτου» κρίνεται ὁ κόσμος μας, ἀληθινὰ καὶ ὄχι συμβολικά, καὶ καταδικάζεται. Εἶναι μία πραγματικὴ καὶ ὄχι τελετουργικὴ καταδίκη τῆς ζωῆς μας... Εἶναι ἡ ἀποκάλυψις τῆς ἀληθινῆς φύσεως «τοῦ κόσμου τούτου» πού προτίμησε τότε, ἀλλὰ καὶ τώρα συνεχίζει νὰ προτιμᾷ, τὸ σκοτάδι ἀντὶ τὸ φῶς, τὸ κακὸν ἀντὶ τὸ καλόν, τὸ θάνατον ἀντὶ τὴν ζωὴν. Ἐχοντας καταδικάσει τὸν Χριστὸν εἰς θάνατον ὁ «κόσμος τοῦτος» καταδίκασε ταυτόχρονα καὶ τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς θάνατον.

Στὸ μέτρο πού καὶ ἐμεῖς ἀποδεχόμεσθα τὸ πνεῦμα τοῦ «κόσμου τούτου», τὴν ἄμαρτίαν του, τὴν προδοσίαν του κατὰ τοῦ Θεοῦ, εἴμασθα καὶ ἐμεῖς ἐπίσης καταδικασμένοι. Αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτον καὶ φοβερὰ ρεαλιστικὸν νόημα τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς: Μία καταδίκη εἰς θάνατον... Ἀλλὰ αὕτῃ ἡ ἡμέρα, ὅποτε φανερώθηκε καὶ θριάμβευσε τὸ Κακόν, εἶναι ἐπίσης καὶ ἡμέρα λύτρωσης. Ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ ἀποκαλύπτεται σωτήριος γιὰ μᾶς, γίνεται πηγὴ λύτρωσης. Καὶ εἶναι αὐτὸς ὁ θάνατος σωτήριος γιατί εἶναι ἡ πλήρης, ἡ τέλεια καὶ ἡ ὑπέρτατη θυσία. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς προσφέρει τὸ θάνατόν Του στὸν πατέρα Του• τὸν προσφέρει ἐπίσης καὶ εἰς μᾶς. Στὸν πατέρα Του γιατί, ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω, δὲν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος νὰ «πατήσῃ» (νὰ καταστρέψῃ) τὸ θάνατον, νὰ σώσῃ τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὸ θάνατον. Αὐτὸ εἶναι καὶ τὸ θέλημα τοῦ Πατέρα: Μέ αὐτὸν ἄνθρωποι νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὸ θάνατον

διὰ τοῦ θανάτου. Σὲ μᾶς προσφέρει ὁ Χριστὸς τὸ θάνατό Του
γιατὶ, στήν πραγματικότητα, ὁ Χριστὸς πεθαίνει ἀντὶ γιά μᾶς.

Ὁ θάνατος εἶναι ὁ φυσικὸς καρπὸς τῆς ἁμαρτίας• εἶναι τιμωρία
σὰν φυσικὴ συνέπεια τῆς ἀποστασίας. Ὁ ἄνθρωπος διάλεξε νὰ
ἀποξενωθεῖ ἀπὸ τὸν θεό, ἀλλὰ μὴ ἔχοντας ζωὴ ἀφ' ἑαυτοῦ του,
πεθαίνει. Στὸν Χριστὸ δὲν ὑπάρχει ἁμαρτία, ἐπομένως δὲν
ὑπάρχει θάνατος. Δέχεται ὅμως νὰ πεθάνει γιά μᾶς, μόνο καὶ
μόνο γιατί μᾶς ἀγαπάει. Προσλαμβάνει καὶ μοιράζεται μαζί μας
τὴν ἀνθρώπινη φύση μέχρι τέλους. Παίρνει ἐπάνω Του τὴν τιμωρία
(θάνατος) πού ἡ ἀνθρώπινη φύση ἔχει νὰ πληρώσει, γιατί ὁ
Χριστὸς προσλαμβάνει ὁλόκληρη τὴ φύση μας μαζί με τὸ φορτίο
τοῦ ἀνθρώπινου ξεπεσμοῦ. Πεθαίνει ὁ Χριστὸς γιατί ἔχει
οὐσιαστικὰ ταυτίσει τὸν ἑαυτό Του με μᾶς, ἔχει κυριολεκτικὰ
ἐπωμιστεῖ τὴν τραγωδία τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς. Ὁ θάνατός Του,
λοιπόν, εἶναι ἡ μεγαλειώδης ἀποκάλυψη τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς
ἀγάπης Του. Καὶ ἐπειδὴ ὁ θάνατός Του εἶναι ἀγάπη, εὐσπλαχνία,
φιλανθρωπία, ἀλλάζει αὐτόματα ἡ φύση τοῦ θανάτου. Ἀπὸ τιμωρία
γίνεται πράξη πού ἀντανακλᾷ ἀγάπη καὶ συγχώρεση, δηλαδή ὁ
θάνατος γίνεται τὸ τέλος τῆς ἀποξένωσης ἀπὸ τὸν θεὸ καὶ τῆς
μοναξιάς. Ἡ καταδίκη μετατρέπεται σὲ συγγνώμη, σὲ ζωή...

Τελικά, ὁ θάνατος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶναι σωτήριος θάνατος
ἐπειδὴ ἐκμηδενίζει τὴν πηγὴ τοῦ θανάτου: τὸ Κακό. Ὁ Χριστὸς
δέχεται τὸ θάνατο ἀπὸ ἀγάπη γιά τὸν ἄνθρωπο, καὶ προσφέρει τὸν
ἑαυτό Του στοὺς φονευτὲς Του, οἱ ὁποῖοι κερδίζουν φαινομενικὰ
τὴ νίκη. Ὅμως στήν οὐσία αὐτὴ ἡ νίκη εἶναι ἡ ὁλοκληρωτικὴ καὶ
ἀποφασιστικὴ ἥττα τοῦ Κακοῦ. Γιά νὰ θριαμβεύσει τὸ Κακὸ θὰ
πρέπει νὰ ἐκμηδενίζεται τὸ Καλὸ καὶ νὰ ἀποδεικνύεται τὸ Κακὸ
σὰν τέλεια ἀλήθεια γιά τὴ ζωὴ, νὰ δυσφημίζεται τὸ Καλὸ καί, με
μία λέξη, νὰ φανερώνει τὸ Κακὸ τὴν ὑπεροχὴ του. Ἀλλὰ ὕστερα
ἀπὸ ὅσα ἔπαθε ὁ Χριστός, εἶναι ὁ μόνος πού θριαμβεύει. Τὸ Κακὸ
δὲν ἔχει τὴν παραμικρὴ δύναμη ἐπάνω Του, γιατί δὲν εἶναι
δυνατὸν ὁ Χριστὸς νὰ δεχτεῖ τὸ Κακὸ σὰν ἀλήθεια. Ἔτσι με τὸν
Χριστὸ ἡ ὑποκρισία ἀποκαλύπτει τὸ ἀληθινὸ πρόσωπό της σὰν
ὑποκρισία, ὁ φόνος σὰν φόμος, ὁ φόβος σὰν φόβος• καὶ καθὼς ὁ
Ἰησοῦς Χριστὸς σιωπηλὰ πορεύεται πρὸς τὸ Σταυρὸ καὶ τὸ Τέλος,

ἡ ἀνθρώπινη τραγωδία φτάνει στήν ἀποκορύφωσή της.

Ὁ θρίαμβος τοῦ Χριστοῦ, ἡ νίκη Του κατὰ τοῦ Κακοῦ, ἡ δόξα Του γίνονται ὄλο καὶ περισσότερο ἐμφανῆ. Βλέπουμε δὲ σταδιακὰ αὐτὴ τὴ νίκη νὰ τὴν ἀναγνωρίζουν, νὰ τὴν ὁμολογοῦν καὶ νὰ τὴν διακηρύσσουν πρῶτα ἡ γυναῖκα τοῦ Πιλάτου, ὕστερα ὁ συσταυρωμένος ληστής καὶ ὁ κεντηρίωνας. Καὶ καθὼς ὁ Χριστὸς πεθαίνει στό Σταυρό, ἀφοῦ ἀποδέχτηκε ὀλόκληρη τὴ φρίκη τοῦ θανάτου: τὴν ἀπόλυτη μοναξιά («θεέ μου, θεέ μου, ἵνα τὶ μὲ ἐγκατέλιπες;»), δέν ἔμεινε παρὰ νὰ ἀκουστεῖ ἡ τελευταία ὁμολογία: «ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸς ἦν οὗτος»... Αὐτός, λοιπόν, εἶναι ὁ θάνατος, αὐτὴ εἶναι ἡ Ἀγάπη, ἡ Ὑπακοὴ καὶ ἡ πληρότητα τῆς Ζωῆς πού καταστρέφει ὅ,τι ἔκανε τὸ θάνατο παγκόσμιο μοιραῖο προορισμό. «Καὶ τὰ μνημεῖα ἀνέώχθησαν, καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἀγίων ἠγέρθη...» (Ματθ. 27, 52). Ἦδη ἀρχίζει νὰ ἀκτινοβολεῖ ἡ ἀνάσταση...

Αὐτὸ εἶναι τὸ διπλὸ μυστήριον τῆς ἡμέρας αὐτῆς, τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς, καὶ οἱ ἀκολουθίες μὲ τοὺς ὑπέροχους ὕμνους τὸ ἀποκαλύπτουν καὶ μᾶς καλοῦν νὰ συμμετέχουμε σ' αὐτό. Στούς ὕμνους τῆς ἡμέρας αὐτῆς βλέπουμε ἀπὸ τὴ μιά μεριὰ τὴ διαρκὴ ἔμφαση στό πάθος τοῦ Χριστοῦ σὰν τὴν ἀμαρτία τῶν ἀμαρτιῶν, τὸ ἔγκλημα τῶν ἐγκλημάτων. Στόν Ὅρθρο, πού γίνεται τὴ Μεγάλῃ Πέμπτῃ τὸ βράδυ, διαβάζονται τὰ δώδεκα Εὐαγγέλια τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου. (Συνηθίζουμε νὰ λέμε ἔτσι δώδεκα Εὐαγγελικὰ ἀναγνώσματα διαλεγμένα ἀπὸ τὰ Εὐαγγέλια τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν τῆς Καινῆς Διαθήκης). Τὰ δώδεκα, λοιπόν, αὐτὰ Εὐαγγελικὰ ἀποσπάσματα μᾶς βοηθοῦν νὰ παρακολουθήσουμε βῆμα μὲ βῆμα ὅλα τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ.

Τὴ Μεγάλῃ Παρασκευῇ τὸ πρῶτὸ διαβάζονται οἱ ὧρες στὴ θέση τῆς Θείας Λειτουργίας. Ἡ Μεγάλῃ Παρασκευῇ εἶναι ἡ μοναδικὴ ἡμέρα τοῦ ἔτους κατὰ τὴν ὁποία δέν τελεῖται Θεία Λειτουργία. Καὶ αὐτὸ ἀκόμα δείχνει πῶς τὸ Ἱερὸ Μυστήριον τῆς Παρουσίας τοῦ Χριστοῦ (ἡ Θεία Εὐχαριστία) δέν ἀνήκει στόν «κόσμον τοῦτο», στόν κόσμον τῆς ἀμαρτίας, τοῦ σκότους καὶ τοῦ θανάτου, ἀλλὰ εἶναι τὸ Μυστήριον τοῦ «κόσμου πού ἔρχεται». Μετὰ τὶς ὧρες ἀκολουθεῖ ὁ Ἑσπερινὸς καὶ στό τέλος γίνεται ἡ Ἀποκαθήλωση τοῦ

Κυρίου ἀπὸ τὸ Σταυρὸ καὶ ὁ ἔνταφιασμὸς Του. Οἱ ὕμνοι, στίς ἀκολουθίες αὐτές, καὶ τὰ ἀναγνώσματα εἶναι γεμάτα ἀπὸ σοβαρὲς κατηγορίες ἐναντίον αὐτῶν πού μὲ τή θέλησή τους καὶ ἐλεύθερα ἀποφάσισαν νά φονεύσουν τὸν Χριστὸ, δικαιολογώντας αὐτὸν τὸ φόνον μὲ τή θρησκεία τους, τὴν ὑπακοὴ στήν πολιτεία τους καὶ γιὰ λόγους πρακτικοὺς ἢ γιὰ λόγους ἐπαγγελματικῆς ὑπακοῆς.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά βλέπουμε, στοὺς ὕμνους τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς, τὴ θυσία τῆς ἀγάπης πού προετοιμάζει τὴν τελικὴ νίκη, νά εἶναι ἐπίσης παροῦσα ἐντελῶς ἀπὸ τὴν ἀρχή. Τὸ πρῶτον ἀπὸ τὰ δώδεκα Εὐαγγέλια τοῦ Ὁρθρου (Ἰω. 13, 31-18, 1) ἀρχίζει μὲ τὴ γεμάτη ἱεροπρεπὴ ἀναγγελία τοῦ Χριστοῦ: «Νῦν ἐδοξάσθη ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ». Στό παρακάτω στιχηρὸ –ἓνα ἀπὸ τὰ τελευταῖα τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς ἡμέρας– διαφαίνεται καθαρὰ ἡ ἀνατολὴ τοῦ φωτός, ζωντανεύει ἡ ἐλπίδα καὶ ἡ βεβαιότητα ὅτι «μὲ τὸ θάνατον θὰ νικηθεῖ ὁ θάνατος...».

«Ὅτε ἐν τῷ τάφῳ τῷ κενῷ, ὑπὲρ τοῦ παντὸς κατετέθη, ὁ Λυτρωτὴς τοῦ παντός, Ἄδης ὁ παγγέλαστος, ἰδὼν σε ἔπηξεν• οἱ μοχλοὶ συνετρίβησαν, ἐθλάσθησαν πύλαι, μνήματα ἀνοίχθησαν, νεκροὶ ἀνίσταντο. Τότε ὁ Ἄδὰμ εὐχαρίστως, χαίρων ἀνεβόα σοι• Δόξα τῇ συγκαταβάσει σου Φιλάνθρωπε»

Ὅταν στό τέλος τοῦ Ἑσπερινοῦ μετὰ τὴν ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἀφοῦ γίνεῖ ἡ ἀποκαθήλωση, βάζουμε στό κέντρο τοῦ ναοῦ τὸν Ἐπιτάφιο μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου στὸν τάφο, ὅταν πιά ἡ μεγάλη αὐτὴ ἡμέρα βρίσκεται στό τέλος, ξέρουμε ὅτι καὶ ἐμεῖς βρισκόμαστε στό τέλος τῆς μακρᾶς ἱστορίας τῆς σωτηρίας καὶ τῆς λύτρωσης. Ἡ Ἐβδόμη Ἡμέρα, «Ἡμέρα τῆς ἀναπαύσεως», τὸ εὐλογημένο Σάββατον ἔρχεται. Μαζὶ του ἔρχεται ἡ ἀποκάλυψη τοῦ Ζωηφόρου Τάφου...

Ἀπὸ τὸ βιβλίον: Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΒΔΟΜΑΔΑ...

Ἐκδ. Ἀκρίτας 1990